

ANGOL

Ha le akarom kaparni a broadwayshowk, csillogó neonreklámok és a populáris irodalom giccsmázát, a dolgok pokoli mélyére kell hatolni. Igazi orpheuszi alászállás a New York-i földalatti rendszer; penészes falak, hallást károsító vágányok, izzasztó hőség, az orromat helyenként megcsapó vizeletszag, és a kövezetre tapadt sötét rágógumifoltok, az emberi köpések megkövesült fossziliái szaporodnak. Könyvesbolt, könyvtár, egyetemi weblapok, fitymálkodom, mert nem tudom, kinek a véleményében bízhatnék, hogy mit is olvassak. A könyvtáros a bestseller-listákat és a kiadók által összeállított hetilapot adja át. Természetesen mindegyik könyv „fantasztikus, briliáns, egyedülálló és izgalmas alkotás”, de hát mit is mondhatna mást egy kiadó. „Elindult halászni, hogy megtalálja az életre szóló szerelmet”, írja a könyv ajánlója, ráadásul egy egyetemi oldal propagálja, de engem nem győz meg, úgyhogy én is tovább halászok és klikkelek. Sokat szenvedett kelet-közép-európaisággal a lelkemben elég nehéz az életet csupán a szerelemkeresés problémájába belesűriteni. Mi otthon a fánkot lekvárral esszük, a savanykásat az édessel. Itt tömény és ragadós cukorszirupot csepegtetnek rá.

Elveszettek érzem magam ebben a hatalmas és idegen városban, végtelennek tűnő információdömpingjével, lassan már én vagyok a tú, amit meg kell találni először, hogy találjak valami említésre, bocsánat, olvasásra méltót. Segít, hogy ebben a könyv utáni hajszában azt képzelem: egy calvino-i hős olvasónő vagyok.

Ismerős nevekre bukkanok, bizalmat keltenek bennem. A New York Times/Book Reviews-ban olvasom, hogy Janet MALCOLMnak alig egy hete jelent meg a könyve Gertrude Stein és Alice B. Toklas életéről *Two Lives* címmel. Malcolmot a hazai olvasóközönség a *Hallgatag asszony* című könyvéről ismerhette meg, melyben nem csak Sylvia Plath életének szereplőit fogta vallatóra, hanem magának az életrajzírásnak a problémáit is körüljárta.

A könyv érdekesebb, mint az ismertető alapján reméltem. Abban a két asszony intim kapcsolatának szaftos, ellentmondásos részleteit hangsúlyozzák (hát persze, mivel is lehetne több példányban eladni egy könyvet egy botrányra éhező országban), ugyanakkor az író nő igényességéről csupán néhány általános megjegyzést tesznek. Janet Malcolm most is az alaposságát bizonyította azzal, hogy elolvasta a vaskos, 900 oldalas, sűrűn szedett, gyakran igen nehezen értelmezhető, hosszú, repetitív mondatokból álló könyvet, amelyet még Stein legelszántabb kritikusai is félbehagytak annak biblikus méretei miatt. A *The Making Of Americans* olvasása során szerzett élmények nyújtanak alapot Malcolm könyvéhez, kezdve azzal, hogy a többször elkezdett és félbehagyott, fizikai súlyánál fogva is igen nehéz könyv problémáját egy konyhakéssel kellett megoldani, vagyis négy részre kaszabolni, hogy hordozhatóvá váljon. Számomra itt kezd igazán érdekessé válni a történet, ugyanis Malcolm gyakorlott riporter technikája ezután tartalmilag is részeire cincálja a könyvet, hol őszinte elismeréssel, hol megbűjő cinizmussal a hangjában. Stein alakjait fokozatosan elhalványuló árnyékokhoz hasonlítja, ami miatt a regényként induló történetnek egyetlen hús-vér szereplője marad csak, és ez pedig magának az írónőnek az alakja.

Az Ötödik avenue-i könyvtár kutatótermének fakazettás mennyezete alatt olvasással eltöltött hosszas órák után arra a következtetésre jutok, hogy az amerikai kortárs irodalom elméleti törekvéseit az önmeghatározás stádiuma jellemzi. Az olvasztótégely csupán mítosza az országnak, nagyon is különálló szigetekre oszlanak az itt élő, különböző háttérrel rendelkező kulturális rétegek, és ahogy ez megosztja a társadalmat, ugyanúgy megosztja az irodalmat is. Mivel nincs évezredes múltra tekintő közös történelmi háttérük, és együtt átélt katasztrófák súlya sem kovácsolhatott viszonylag egységes identitást a nemzetnek, ezért az egyes irodalmi csoportok önmeghatározásában nagyobb súly helyeződik a faj, nemi hovatartozásra valamint a szexuális orientációra. A számtalan könyvből, ami ebben a témában született az elmúlt években, most kettőt emelnék ki, amit az American Literature nyári száma is figyelmünkbe ajánl. Az egyik Betsy ERKKILA könyve: *Mixed Bloods and Other Crosses: Rethinking American Literature from the Revolution to the Culture Wars* (University of Pennsylvania Press, 2004. December). A másik Martin JAPTOK: *Nationalism and the Bildungsroman in African American and Jewish American Fiction* (University of Iowa Press, 2005) című könyve. Ugyanazt a kérdést különböző oldalról közelíti meg a két szerző, és a téma ezáltal körüljárhatóvá válik. Míg Erkkila azokat az eszközöket hangsúlyozza, amelyekkel a fehérek igyekeznek az elsőbbséget és a vezető szerepet megtartani az irodalmi kánon meghatározásában, addig Japtok könyve az etnikumok ambivalenciájára mutat rá abban a törekvésben, hogy ebbe a kánonba beilleszkedjenek úgy, hogy a csoportjukhoz és önmagukhoz való szolidaritásuk se sérüljön.

De hogy mégis elindult egy hídépítés, kommunikáció egyes etnikai csoportok között, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a számtalan irodalmi díj, melyet afrika-amerikai írók kaptak az utóbbi években. Pulitzer-díjak: Alice WALKER: *Color Purple* (1983); Toni MORRISON: *Beloved* (1988); Edward P JONES: *The Known World* (2004). Az afrika-amerikai irodalom térnyerése és népszerűségének növekvése Oprah WINFREY talk-showjának is köszönhető, akinek hírneve és befolyásossága már-már mitikus méreteket ölt. Ugyanis azt suttogják róla, hogy bármerre jár, nyomában bizony aranyeső hullik. Ami igaz, az igaz, ha a műsorában egy könyvet ajánl olvasásra, annak eladott példányszáma erősen megugrik az adást követő napokban.

Hogy a témánál maradjunk, ismerjünk meg egy olyan regényt közelebről, amely az őshazába, Afrikába visz el bennünket. 2007-ben a PEN/HEMINGWAY-díjjal a dél-afrikai születésű, de egy ideje már New Yorkban élő Yvette CHRISTIANSE *Unconfessed* című regényét tüntették ki. A regény alapjául egy 19. századi bírósági jegyzőkönyv szolgál. Aki olvasta a Nobel-díjas, afrika-amerikai Toni Morrison *Beloved* (1987) című könyvét, vagy látta az ennek alapján készült *Rabszolgalelkek* (1998) című filmet, akkor annak a történet magja ismerős lesz. Egy asszony, aki megölte gyermekét, kivégzése előtti utolsó napokat tölti egy dél-afrikai börtönben. Miközben a követ tőri, és a rabok mindennapi életét éli, elhunyt fiával folytat társalgást, amely során rabszolgamúltjának számos részlete feltárul. Belekezek az olvasásba. Rövid, de drámaiságtól sűrű mondatok, a cella átható bűze, anyát és gyermekét összekötő szenvedés sejtetése, és már gyanítom, hogy nagyon mélyre kell ebben a könyvben alászállnom ahhoz, hogy képes legyek közel kerülni az ellentmondáshoz: bizonyos körülmények között az anyai szeretet szenvedélye nem az élet óvásában, hanem a gyilkosság aktusában juthat kifejeződésre. A szeretet életosztónének és a halálösztönnek drámai összeütközése és egymásba olvadása ez egy borzalmas cselekedetben.

Tulajdonképpen megértem az amerikai irodalom identitásproblémáit. Félelmetes és bosszantó az a végtelennek tűnő bizonytalanság, amivel szemlélem önmagam, gyökereimről oly messzire szakadva. Meg nem szűnő jelentéskeresés a létezésemre adott válasza, az én, az én... mint ahogy „a rózsza az rózsza az rózsza...” (idézet Gertrude Stein *Sacred Emily* című verséből). Lassan talán én is pont így járom be a teljesség körét önvizsgálatomban. „... she would carve on the tree Rose is a Rose is a Rose is a Rose until it went all the way around!” (Idézet Gertrude Stein *The world is round* című verséből: ...a rózsafára vésné azt, hogy a rózsza az rózsza az rózsza az rózsza, egészen addig, míg körbe nem ér.) (Márkus Krisztina)

„A Kikötői hírekben az a legjobb, hogy csöppet sem szentimentális”
(Cate Blanchett, a Kikötői hírek c. film szereplője)

„A Kikötői hírek arról szól, hogyan találják közösségre az egyes emberek”
(Julianne Moore, a Kikötői hírek c. film női főszereplője)

NÉMET

A német *Literaturherbst* (Irodalmi őszi) nyitánya hagyományosan az *Erlanger Poetenfest*, amelynek a mintegy nyolcvan író, kritikust és publicistát felvonultató és közel 12 000 látogatót vonzó eseményei augusztus 23–26. között zajlottak. A „Poétaünnep” egyre szélesedő és szélesebb spektrumú választékkal dicsekedhet. A kiemelkedő ismertségű szerzőket, köztük az idén például Martin MOSEBACHot, Lutz SEILERT, Katja LANGE-MÜLLERT, vagy az arcát fel nem fedő különösége kapcsán külön is híressé vált Peter LICHTet is megszólaltató interjúk, felolvasóesetek és tematikus beszélgetések mellett performance-ok, filmek és zene is várta a közönséget, a szakmára pedig az immár negyedik alkalommal megrendezett fordítóműhellyel, míg a fiatalabb generációra gyermekeknek szóló felolvasásokkal és beszélgetésekkel külön is gondoltak a szervezők.

A legnagyobb nemzetközi figyelemre azonban a *Franfurti Könyvvásár* számíthat. Az október 10-én megnyitott rangos eseményen, amely idén a katalán kultúrának szentel különleges figyelmet, 108 ország 7448 kiállítója képviselteti magát, mintegy 400.000 termékkel. Ezek palettája egyre szélesebb, a klasszikus irodalmi műfajok és szakkönyvek mellett az utóbbi évek dinamikus fejlődése után az üzleti nyereség szempontjából némi visszaesést mutató hangoskönyv is jelen van a vásáron, épp úgy, mint a képregények és a különböző gyerekjátékok, kártyák, naptárak, de olyan különleges termékeket is bemutatnak, mint a „Leselotte”, azaz az ágyban olvasók kényelme érdekében fejlesztett speciális párna, vagy a zsebkönyvre csíptethető könyvlámpa. A ZDT német közszolgálati televízió irodalmi beszélgető, illetve vitaműsorának jelképévé vált kék szófán mindeközben egymást váltják a prominens vendégek, több mint 70 neves szerző mutatkozik itt be, és válaszol az újságírók kérdéseire. Külön csemege, hogy mindez a neten is nyomon követhető a ZDF honlapján live-video formájában (<http://www.zdf.de/ZDFde/inhalt/16/0,1872,1020848,00.html>). A kísérőprogramok vendégei között a közelmúlt irodalmi díjasain kívül könyvüket bemutató politikusok, pl. Joschka FISCHER, és Eduard SCHEWARDNADSE, a közönség soraiban pedig Hans-Dietrich GENSCHER is feltűnt, de Urs WIDMER és Umberto ECO is a vásár kiemelt vendégei. A kísérőprogramok egy része is a mediális nyitás jegyében zajlik, így van például filmfórum, amelynek nyitó rendezvényén Thomas GOTTSCHALK Martin WALSERt faggatta irodalomról és *Ein fliehendes Pferd* című könyvének megfilmesítéséről.

Ugyanakkor a könyvvásárhoz, a Deutscher Buchpreis, vagyis a német könyvdíj eredményhirdetése is hozzátartozik. Hosszas válogatás és mérlegelés után a 2006. október 1. és 2007. szeptember 12. között megjelent 117 könyv közül a zsűri Julia FRANCK *Mittagsfrau* című regényét választotta. A cím, mely magyar fordításban Délasszony vagy Déli asszony lehetne, egy lausitzi monda alakjára utal. A szokatlan családregény a 20. század első felében játszódik, témája a hétéves fiát egy vasútállomáson szándékosan otthagyo (nem elveszítő!) zsidó származású Helene Würsich életének négy évtizede. A gender szempontból különösen érdekes sztorit édesapja életéből kölcsönözte az író és formálta már-már szenttelenül érzelmentes hangvétellé regénnyé, amelyben ugyanakkor nyomon követhető a látszólag megindokolhatatlan cselekedet családi, pszichológiai, kortörténeti és szociológiai előtörténete is. Az 1970-es születésű író negyedik regényének nem minden eleméért rajonganak a recenzensek, sablonosnak tartják például a 20-as évek Berlinjének ábrázolását, vagy a nagy szerelem autóbalesetben történő gyors leléptetését, ugyanakkor egyetértenek abban, hogy az egyébként csak a bulvárlapok hasábjain megjelenő tematika mindenféle kliséktől mentes ábrázolása érdemes a díjra. A szerző debütálása a kék szófán egyébként szintén megtekinthető a fenti címen.

Végezetül egy más jellegű ajánlat. Talán az első kulturális tv a neten a svájci art-tv, amelynek irodalmi csatornája (<http://www.art-tv.ch/17-0-literatur.html>) rövid videoformátumú riportok és tudósítások segítségével igyekszik a kortárs német nyelvű irodalom és irodalmi élet viszonylatában inkább háttérbe szoruló Svájc irodalmi arculatát bemutatni. Bár a videók lejátszásához szükséges lehet egy ingyenes szoftver letöltése, a folyamatosan aktualizált kínálat megéri a fáradságot. (Paksy Tünde)

Hasonlóan érdekes, gender-szagú könyvvel jelentkezett Lea SINGER. A *Mandelkern* (*Mandulamag*) című regény, tulajdonképpen Goethe *Faustjának* konzekvens átírata, női szereposztású kortárs parafrázisa. Faust helyébe a neurológus Grace Eder lép, Mephistót Lucifer névrokona, Lucie képviseli, Gréte helyett Friedrich lesz a vágy tárgya. Nemcsak a szereplők, a helyszínek és az időpontok is módosulnak, Auerbach Pincéje helyett pl. a párizsi Montparnasse La Coupole nevű mulatója lesz a mulatozás színhelye, a Walpurgis-éj eseményei Amszterdamban játszódnak, de Bora Bora szigete is megjelenik a helyszínek között. A kritikák ugyan fenntartással fogadják a művet, mély értelmű helyett inkább izgalmas olvasmánynak tekintik, de talán megér egy kísérletet, hogy lássuk, mi lett az eredeti ötletből.

És még egy olvasmánytipp. Már magyarul is olvasható Fodor Zsuzsa fordításában Daniel KEHLMANN, osztrák szerző *Die Vermessung der Welt* (*A világ fölmérése*, Budapest: Magvető, 2006) című regénye, amely a humorral és komikummal fűszerezve mutatja be Alexander von Humboldt és Carl Friedrich Gauss, a klasszika és a romantika két legnagyobb német természettudósának kalandozásait. A legtehetségesebb fiatal írónak tartott Kehlmann a WELT irodalmi díját zsebelhette be a regényért.

OLASZ

Talán egyszer érdemes lenne kitekinteni az olaszországi tudományos, vagy legalábbis nem kifejezetten szépirodalmi könyvtermésre is. Ám ez alkalommal, a megkezdett hagyományt folytatva, maradok a regények és novelláskötetek körében.

Márai Sándor esetében mindkettő megjelent az Adelphi kiadó gondozásában. Ő a legismertebb magyar író Olaszországban, nyilván azért, mert több évet töltött Nápolyban (ami szintén kikötőváros!). Ez a mára már a példányszámot és a választékot tekintve is eléggé jelentősre növekedett könyvkiadó egyébként is szívesen jelenteti meg a kelet-közép-európai szerzők műveit, érthetően, Márait is felvette immár állandó szerzői közé. Előbb a *La Sorella (A nővér)* c. elbeszélésgyűjteményt, majd a *L'isola (A sziget)* és a *Divorzio a Buda (Válás Budán)* c. regényeit adta ki.

Hogy ez a térség, ahol mi is élünk, Kelet-Közép-Európa mennyire hatással van az olaszokra, Claudio Magris író és irodalomkritikus munkásságán kívül az is mutatja, hogy egy új regény fülszövegében a következőt olvassni: „con una passione mitteleuropea” (közép-európaián szenvedélyes). Benedetta CIBRARIO *Rossovermiglio (Bíborvörös)* c. regénye kapta a jelzést kritikustól. Az 1928-ban játszódó történet egy házasságtörő szerelem-szenvedély köré épül, amely végre boldoggá teszi a női főszereplőt, hiszen a szülők által, előre megtervezett házasságban nem sikerül megtalálni lelki egyensúlyát.

Az *Illusione del bene (A jó illúziója)* c. legújabb Comencini-regény is egy szerelmi történet. Cristina COMENCINI eddigi írásaiban, sőt élete első filmjében is szívesen boncolta az emberi lelket, mindig más-más élethelyzetben, de mindig az emberben lejátszódó finom, lelki rezdüléseket adta vissza, szinte egy pszichológus szakmai igényességével. Az érzelmek pozitív hatása elmúlik, a szerelem mindenhatóságába vetett hit elveszni látszik, mire az orosz zongorista, Szonja és Mario kapcsolatának végére jutunk. Mindkét regényt a Feltrinelli kiadó jelentette meg, ez év szeptemberében.

Egy kisebb, nem ennyire ismert kiadó, a Fazi gondozásában olvashatjuk az elsőkönyves Mauro CASIRAGHI alkotását, a *La camera violata (Lila szoba)*. Maga a kötet is figyelemfelkeltő lila színben pompázik. És miért pont „lila dalra kel”? A választ megértjük a regényt elolvasva: ez a szín tér vissza a főszereplő középkorú férfi, Sergio emlékezetében. Egy lilás ködbe burkolózó női sziluett, a háttér pedig egy hálószoba. Maga a férfi sem tudja, ki ez a titokzatos nőalak, nem is lehet tudatában, hiszen az amnéziában szenvedőkre jellemző, emlékek nélküli állapotban kell töltenie minden napjait. Előre lapozva bontakozik ki lassan a főszereplő addigi élete, sikertelen házassága, kamaszlányával való kapcsolata, balesete bűvárkodás közben, és ezt követően az emlékek kutatásának fáradtságos munkája. Comencini regényéhez némileg hasonlóan itt is pszichologizáló művel állunk szemben, de Casiraghi stílusa sokkal realiztikusabb.

Az emlékezés, az emlékek fölé épül a következő regény cselekménye is: *Piano inclinato (Elferdült sík)*. Az író, Mario CACCAVALE egy római férfi, Stefano rossz ill. kényelmetlen emlékeitől való megszabadulását választotta témául. Stefano egyik első emléke gyerekkorából a fasiszták egyenruháját viselő édesapja. A háborút követő években, az antifasiszta légkörben kamasszá, majd férfivá érő Stefanonak nem egyszerű elszámolnia magával, és környezetével sem arról a történelmi tényről, hogy apja, mint sokan mások is akkoriban, fasisztának vallotta magát, vagy másik oldalról: ő bizony egy fasiszta fia. Érdekes írás, mert egyfelől egy kor szociális tablója, egy fiatalember politikai véleményformálódásának folyamatát is bemutatva, másfelől érzelmi fejlődésregény is: megmutatja, hogy Mariával való találkozás, az első szerelem, annak testi-lelki vonatkozásai hogyan tették felnőtté. A klasszikus Mondadori adta ki.

És melyik más kiadó adhatta volna ki, ha nem ez, Enrico DECLEVA memoárjait (*Memoria*)? 1907-ben ő alapította a céget, amely mára Olaszország első számú kiadóvállalatává nőtte ki magát, így szükségképp nemcsak az ő élettörténetét, hanem a cég történetét is olvassuk. Sőt tulajdonképpen az olasz ipar fejlődését is nyomon lehet követni, legalábbis ami a kiadói ipart jelenti, például amikor az újságok kiadásáról van szó, hiszen a Mondadori találmánya a máig hódító Topolino c. képregényűjság, melyről bátran kijelenthetjük, generációk nőttek fel rajta. Azt pedig felsorolni is lehetetlen volna, milyen klasszikusokat és hányszor adott ki. Többféle tematikus sorozatot tart fenn, ezek egyike éppen a memoároké. Mint példánkban is kiténik, össze lehetne számolni, hány újdonság címe mellett szerepel kiadóként a Mondadori márkanév, a hagyományokat ma is ápolja. Emellett, szerencsénkre, tág teret hagy a friss irodalomnak is.

„Mintha ezen a helyen elérkeztünk volna a jóízűség végső határához. Megértettem, hogy ez valóban rossz ómen. Mind között a legrosszabb. Nem lenne ez a viselkedésmódokban észrevehető anarchia, ha lenne csak egy kicsi remény is, ha valaki közülük elhinné, hogy ez az ország hamarosan talpra áll. De nekem úgy tűnik, mintha mindenkiből kiveszett volna a remény, csak a káosz mindenhol. Már nincsenek érvényes szabályok...” — írja Francesca MARCIANO *La fine delle buone maniere (A jó ízlés vége)* című könyvében. A civil foglalkozása szerint forgatókönyvíró római nő Afganisztánba kalácsolja el az olvasót. A „káosz” kifejezés az arab világ eddigi, európai szemmel igen szigorú szabályai ellen lázadó nők helyzetére vonatkozik. És káoszt látnak persze, hiszen a háborút ki- és felhasználó ügyeskedőknek érdekében áll a rendezetlenség fenntartása. A keleti világ napjaink igen kedvelt témája, Olaszországban is az, és nemcsak a híradásoknak, hanem a szépirodalomnak is (gondoljunk például HOSSZEINI regényeinek előkelő helyezésére a kiadó által összeállított sikerlistán), ami nem is csoda, hiszen hadviselő félként jelen van a térségben. A könyv kapcsán ne riportra és ne útikönyvre asszociáljunk, bár valóban egy utazás története: Maria Galante, a fotóriporter és Imo Glass, egy tehetséges tudósító, igazi világpolgár Kabulba érkezik, hogy tolmácsuk, az arab Hanif vezetésével eljussanak a hegyekbe elkészíteni riportjukat a háborús háttéréről. Az utazás egyes állomásain tapasztaltak arra indítják mindkét főszereplőt, hogy újragondolják az erkölcsről, jó ízlésről, általánosan elfogadott viselkedési formákról alkotott nézeteiket. A milánói, alapítójáról elnevezett Longanesi kiadó *Elbeszélők kiskönyvtára* c. sorozatának legújabb darabjaként jelent meg. (Kaposi Napsugár)

OROSZ

A „Novüj zszurnál” szeptemberi számának jelentős részét az Oroszország és az Egyesült Államok közti diplomáciai kapcsolatok 200 évének szenteli. A lap a maga hatvanöt éve alatt sokrétűen közvetített a két ország és emigránsai közt. Írásai közül figyelmet érdemel — egy polémia részeként — az „Új hidegháború Oroszországgal”, az „Amerika és Oroszország: egymás nélkül sehova se jutunk”, valamint az „Amerika az oroszországiak szemében: befogadás-típusok a 20. században”, s „A pravoszlávia történetéhez az USA-ban”.

A „Kontyinyent” című lap harmadik negyedévi száma egy különös prózával, „regény a regénnyel” indul olyan szerzőtől (Jurij MALECKIJ), akiről előzőleg már szóltam, és olyan műről, amely mindkét korábbi bejelentkezésemnek volt már tárgya (Lj. ULICKAJA: *Danyiel Stejn, a tolmács*). Nem túl szívélyes visszhangja ez egy divatosnak számító regénynek, írják róla. A befogadó, keresztény értelmiségiek lapja úgy nyilatkozik, hogy (ebben az orosz írásbeliségben példa nélküli szabad regényformában) Maleckij mélységesen személyesen vallja meg a keresztény hitet, s művében ötvöződik az őszinte meggyőződés a bűnvallásra történő finom ráhangolással.

A vallási horizontú próza, mint láttuk/látjuk, erőteljes vonulata a mai orosz irodalomnak. Teli van például zárandokutakkal; ld. Szergej SCSEBBAKOV, Marija BOTYEVA. (Mielőtt azt gondolnánk, hogy a „Kontyinyent” című folyóirat erősen elfogult, pillantsunk bele következő esszéjükbe, ahol a soron lévő vitaanyag fő témáját pendítik meg, miszerint a szabad, demokratikus keresztény Oroszország, az oroszországi pravoszláv állam — veszélyes utópia. A továbbiakban azt pedzegetik, miként kellene bevinni az iskolába az isteni törvényt — nem profanizálva és nem anekdotagyűjteménynek, de nem is gonosztettek apológiájának tekintve azt.)

A „Nnas szovremennyik”, „belletrizált publicisztikájában” Alekszandr TRAPEZNYIKOV „Legfensőbb fény” című írása (uo. 3) szatirikusan ábrázol egy tévés reality-showt. Embertelen, lélektelen mechanizmusából egy belorusz legény (ez a magas minőség szinonimája a szerzőnél) és egy (ostoba, sznob moszkvai értelmiségi családból való) könyvtáros lány emelkednek ki, tanulják meg érteni egymást. Roman SZENC SIN (uo. 1) harmincon túli, kiégett, keveset elért barátok városon túli találkozóját írja meg mesteri melankóliával. Az érett (nemrég még a fiatalok közé számító) Szencsin kiváló közvetítője a zsákutcs, nihilista, nyomott hangulatoknak. Ebben a kisregényében olyan embereket fest meg, akik nem találták meg és fel magukat a mi időnkben, s nem használták ki, ami adódott. Nem éltek vissza a korrallal.

A „Moszkva” című lap irányultsága kritikusai szerint (az oroszoknál fejlett az irodalmi lapok egymás általi figyelmese, recenzálása, tipologizálása!) a „politpravoszláv” vonal; a mindennapi élet valószínűség-érzetét keltik a részletekkel, eközben pedig makacsul tendenciózusak. Paradigmájukban a szovjet rendszer rossz volt, ez a mostani még ocsmányabb, rossz a Nyugat, különösen Amerika, amely világalomra törekszik, a gazdagok a világ szemetei, egyedüli menekvés: Isten és az egyház. Ilyen szerző többek között Ligyija SZKRJABINA „nagybőjti úrinődidaxisával”.

Írnak még a lapok az orosz fasizmusról és a racionalizmus kríziséről, s a legfiatalabbak költészeti kísérleteiről, akik mindentől elhatárolják magukat, ami nem költői. Ők, a „Huszonévesek” nagyon különböző és igen érdekes költőkből állnak, vezéralakjuk Jerbol ZSUMAGULOV és Andrej NYITCSENKO. Kiáltványaikban és műveikben a formához való erős vonzódásuknak és káosz elleni lázadásuknak adnak hangot.

A „Zvezda” 10-es száma a Kaukázussal való kapcsolatáról, a modern terrorizmus geneziséről és perspektíváiról — s a „Megismerés fájának fraktálszerűségéről” értekezik „A kiszáradt fügefá” címmel. Az utóbbi kiváló filozófiai kommentárt Sztanyiszlav JARZEMBOVSZKI jegyzi.

Friss könyvek is ezekben a témakörökben mozognak. Tolerancia a xenofóbia ellen (külföldi és oroszországi tapasztalatok), M., Akadémiai 2007; Nemzeti-radikálisok a modern Oroszországban; Grecsko: Különbségek: a túréstől a tolerancia kultúrájáig, 2006; Amerika–Oroszország: kultúrák hidegháborúja. Hogyan török meg az amerikai értékek Oroszország látását. M., Európa 2007. Mihail EPSTEJN már kanonizálódott Amerossziája mellett kiadják hét kötetben *A modern orosz külföld* című antológiát. Néhány folyóiratuknak is van kifejezetten „Tamizdat” (‘Ott, azaz a határon túl kiadott művek’) rovata.

Andrej BITOV 70. születésnapját gyűjteményes kötetével köszöntik. Űtősnek szánt PR-ötlettel válogatják egybe vezető irodalmi díjak kedvezményezettjeinek kisprózáit. Mihail JELIZAROV *Könyvtáros* című regényét (M., Ad Marginem 2007) recenzensei Szorokin intellektuális telítettségű botrány-kalandregényeihez hasonlítják, de eszünkbe juthat a mindent pótló, mindennél értékesebb, vonzóbb, kielégítőbb Könyv utáni hajsza (ha csak az oroszoknál maradunk) Tatyjana TOLSZTAJA *Kssz!* című regényében is. Jelizarov hősei bizonyos titkos, titokzatos, a szovjet korszak-beli túlélést segítő, az emberekre erősen ható s testi, lelki erejük, emlékeztüket feltámasztó kultuszkönyvekért folytatnak ádáz küzdelmet. (Gilbert Edit)

Továbbra is foglalkoztatja őket sokrétű önmaguk — hatalmas, sokfelől íródo írásbeliségük. Rengeteg kritikus, írói, irodalmár-olvasónaplót tesznek közzé friss és régebbi könyveikről. A Kontyinentben például negyedévenként összegzik az irodalmi termést. Mostanra győzték elolvasni a második kvartál műveit. A disszidens orosz értelmiség szigorú és szenvedélyes rajzát kapjuk Natalja CSERVINSZKAJA „Lelkek átköltöztetése” című elbeszélésében (Znamja 6), ugyanott találjuk Leonyid JUZEFOVICS szövegét a 90-es évek elején tudományos ismeretterjesztő cikkekkal házaló tudósról. Az „önjelölt cárevics”-motívumot sikeresen kibontó mű cselekményének kifejelete természetesen a bukás. Autóstop-filozófiával telített Irina BOGATIRJEVA „Stop avagy mozgás megálló nélkül” című hippit-utánérzésű írása, ahol is az élet-vándorlás motívum (és Kerouac-, Remizova- és Vjalceva-reminiszcenciák) elevenednek meg (Oktyabr 5) a 70-es évekből és még korábról.

SPANYOL

A spanyol irodalmi közelmúlt talán legizgalmasabb eseménye a nyáron Sevillában megrendezett *Atlas Literario Español* volt, melynek keretében számos fiatal és örökifjú író cserélhetett eszmét a modern irodalmat érintő témákban. Hogyan és mit publikálnak az írók manapság a világhálón? Mi a helyzet a szerzői jog körüli kérdésekkel? Milyen szerep jut a kiadóknak? Meg lehet-e élni az irodalomból? Érnek-e, jelentenek-e valamit az irodalmi díjak? Efféle kérdésekre keresték a választ a Fundación José Manuel Lara és a Seix Barral kiadó szervezésében nem kisebb szerzők, mint Agustín Fernández MALLO, Eva DÍAZ, Gabi MARTÍNEZ, Álvaro COLOMER, Pablo SÁNCHEZ, Manuel PEDRAZ, Juan Manuel de PRADA, Care SANTOS, Mario Cuenca SANDOVAL, José María Pérez ZÚÑIGA, Ricardo Menéndez SALMÓN vagy éppen Lolita BOSCH. A találkozó keretében szó esett a pop-jelenségről, a hibrid irodalomról, arról, van-e értelme, és szükséges-e manapság elkötelezett irodalmat publikálni, de Wittgenstein vagy éppen a mexikói irodalom hatása is terítékre került.

A *Qué leer?* című irodalmi tallózó ebben a hónapban egy érdekes interjút közöl Enrique VILA-MATASszal, aki az *Exploradores del abismo* c. munkája kapcsán különös irodalmi kísérletről számol be: 2005-ben a szerzőt Párizsba invitálta Sophie Calle francia művésznő, akit fotómunkáiról ismerhetünk elsősorban. Sophie azzal az ötlettel állt elő, hogy vegyenek részt egy közös projektben: az író megírhat egy tetszőleges történetet, melynek aztán maga Sophie lesz a főhőse, kész átélni bármit, amit csak az író kigondol, azzal az egyetlen feltétellel, hogy ne kelljen megölnie senkit. A kísérlet bizarr voltát mi sem illusztrálja jobban, mint hogy Vila-Matas előtt már Jean Echenoz és Ray Loriga is visszautasította a felkérést. Vila-Matas azonban nem tudott ellenállni, és tizenöt nap alatt megírta a történetet, elküldte Sophie-nak, azután hosszán, hiába várta a választ. Saját bevallása szerint arra gondolt, hogy Sophie valójában valamiféle titkos, internetes levelezést dokumentáló kiállításra szánta a művét, de — mint később kiderült — pusztán a művésznő számos teendője miatt nem került sor mindmáig a fikció valóságba ültetésére. Az író életében azonban ez a kísérlet nem maradt hatástalan: amikor az Egyesült Államokban találkozott Paul AUSTERrel — aki ugyancsak megírta a maga történetét Sophie számára —, úgy döntött, ő is elmeséli ezt a furcsa históriát. A novella címe pedig Auster címadása nyomán *Porque ella no me lo pidió* lett. És hogy miről szól a két történet? Paul Auster — minthogy meg volt győződve arról, hogy Sophie tökéletesen elszánt, és ha azt írná, hogy ugorjon le egy hídról, vagy menjen Irakba terroristának, bizonyonnyal megtenné — azt kéri hősnőjétől, hogy tegye a New York-i telefonfülkéket kellemesebbé, lakályosabbá, valamint egy utcasarkon osztogasson cigarettát és mosolyt a járókelőknek, az eredményt pedig jegyezze fel (az egyenleg Vila-Matas emlékei szerint húsz százalék visszamosolygás, és száz százalék elfogadott cigarettát). Vila-Matas pedig az Azori szigetekre küldi Sophie-t szellemekre vadászni, és biztos benne, hogy ha egy napon a lány mégis elmegy valóra váltani az író álmát, kétségkívül rá is talál azokra a szellemekre.

Ami a legfrissebb könyvtermést illeti, ezúttal vessünk egy rövid pillantást a katalán nyelvű irodalomra: a kritika nagy elismeréssel ír Albert MAS-GRIERA *La cua del mestre* című, nemrégiben megjelent novelláskötetéről. A szerző számos novellájában használ fel bibliai történeteket, így Lázár feltámasztását vagy éppen Jézus születését, ezeket értelmezi újra és alakítja át, hogy ma is nagyon aktuális erkölcsi kérdéseket vizsgáljon.

Joan Daniel BEZSONOFF prózáját napjaink talán legműveltebb katalán írásművészeteként tartja számon a kritika. A Franciaországban született, orosz származású szerző *Els taxistes del tsar* c. regényében saját gyökereihez fordul vissza, és a fikció segítségével egy félig valós, félig képzeletbeli Oroszországot teremt, melynek hősei apai nagyapja, Mitrofan és annak testvére, Leonid. A nyelv kérdése is kulcsfontosságú a műben: a katalánul író szerző művét át-meg-átszövik az orosz nyelv jelentőségére vonatkozó utalások, hiszen véleménye szerint éppen ez vezet el egy kultúra és egy irodalmi hagyomány mélyebb megismeréséhez.

Lolita BOSCH spanyolul és katalánul egyaránt publikál; legújabb regénye, az *Insòlit somni, insòlita veritat* mexikói tájakra kalauzolja az olvasót, ahol a szerző maga is tíz esztendőig élt. A történet főhőse Joaquín de la Cantolla, XIX. századi távirász, aki modern Don Quijote módjára az eget kívánta meghódítani, ehhez pedig mindenféle módszerekkel különböző léghajókat épített, több-kevesebb sikerrel... Lolita Bosch szövegét Elisenda Estrems remek illusztrációi kísérik.

Végezetül egy különleges második kiadás: harminchét év után ismét megjelent a *Száz év magány* katalán fordítása. Az 1970-es első kiadás (mely Gabo külön kérésére készült a barcelonai évek emlékére) 2902 példánya ma már a gyűjtők könyvespolcát gazdagítja, e mostani tehát hiánypótló lehet a katalán nyelven olvasók körében. (Kutasy Mercédesz)